

Managementletter 2023

Provincie Zuid-Holland, 9 november 2023

Aan de Gedeputeerde Staten van de
provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP DEN HAAG

Onderwerp
Managementletter 2023

Datum
9 november 2023

Ons kenmerk
2311E8FB4C.02/CP

Deloitte Accountants B.V.
Wilhelminakade 1
3072 AP Rotterdam
Postbus 2031
3000 CA Rotterdam
Nederland

Tel: 088 288 2888
Fax: 088 288 9830
www.deloitte.nl

Geachte Gedeputeerde Staten,

Hierbij brengen wij verslag uit van de bevindingen naar aanleiding van de recentelijk afgesloten interim-controle. Naast onze bevindingen komen in deze managementletter ook de opvolging van onze aanbevelingen van voorgaand jaar en de aandachtspunten voor de jaarrekening(controle) 2023 aan de orde.

Wij benadrukken dat de interim-controle primair is bedoeld om de interne beheersingsmaatregelen in uw organisatie te beoordelen en te toetsen, als basis om te komen tot een oordeel over de betrouwbaarheid van de in de jaarrekening 2023 opgenomen informatie. Het voorgaande impliceert dat onze werkzaamheden niet de hele interne beheersingsomgeving van de provincie Zuid-Holland omvatten. Tevens heeft de interim-controle als doel om de aandachtspunten voor de jaarrekening 2023 te signaleren en onder uw aandacht te brengen.

Wij merken op dat deze managementletter is opgesteld ten behoeve van de Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland en niet zonder onze toestemming aan derden mag worden verstrekt.

Wij hebben deze rapportage reeds met de Gedeputeerde Financien, het directieteam en Compliance & Control besproken. Wij vertrouwen erop u hiermee van dienst te zijn en danken u en uw medewerkers voor de samenwerking tijdens de interim-controle en bij de totstandkoming van deze managementletter.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

J. van Koert MSc RA

Op alle opdrachten verricht door Deloitte, behoudens M&A Diensten, zijn de Algemene Voorwaarden Dienstverlening Deloitte Nederland, januari 2020 gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 24362837 van toepassing.

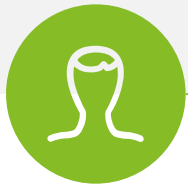
Deloitte Accountants B.V. is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Rotterdam onder nummer 24362853. Deloitte Accountants B.V. is een zogenoemde affiliate van Deloitte NSE LLP en maakt onderdeel uit van het internationale netwerk van Deloitte Touche Tohmatsu Limited.

Inhoudsopgave

Kernpunten van de interim-controle	4
Bevindingen 2023 en follow-up voorgaande jaren Bestuurlijk relevante bevindingen en aanbevelingen interim-controle	6
Speerpunten Commissie Onderzoek van de Rekening Aankondiging van de speerpunten	17
Bevindingen IT-audit	19
Aandachtspunten jaarrekeningcontrole 2023	21
Bijlage Reikwijdte van onze werkzaamheden	25

Contact

Wij beantwoorden graag uw vragen over deze managementletter:

Jesper van Koert MSc RA
Director
Deloitte Accountants B.V.
Tel: 088 288 2306
jvankoert@deloitte.nl

Peter Naaktgeboren RA
Senior Manager
Deloitte Accountants B.V.
Tel: 088 288 2456
pnaaktgeboren@deloitte.nl

Bram Bikker MSc
Junior Manager
Deloitte Accountants B.V.
Tel: 088 288 4521
bbikker@deloitte.nl

Kernpunten van de interim-controle

Kernpunten van de interim-controle

In dit hoofdstuk zijn de kernpunten van de interim-controle overzichtelijk weergegeven. Deze worden verderop in de managementletter nader toegelicht. De onderwerpen linken dan ook door naar de verdiepende teksten en zijn te raadplegen door op het onderwerp te klikken.

Categorie	Onderwerp	Observatie en/of aanbeveling
Algemeen	<ol style="list-style-type: none"> Beeld interne beheersing Organisatieontwikkeling	<ol style="list-style-type: none"> De interne beheersing van de provincie is op orde. Zorg dat de opzet, de inrichting en de inhoud van de informatiesystemen gaat aansluiten bij het opgave-gericht werken.
Subsidies	<ol style="list-style-type: none"> Nieuw subsidiesysteem Naleven van termijnen Verwerking besluiten	<ol style="list-style-type: none"> Stippel een pad uit om de ontbrekende functionaliteiten in Easyfunders alsnog te implementeren. Richt het nieuwe subsidievolg-systeem zodanig in dat het management kan sturen op het voorkomen van onrechtmatigheden in het proces. Wees alert op de verwerking van subsidiebesluiten in het juiste boekjaar.
Overig	<ol style="list-style-type: none"> Salarislasten in SiSa-verantwoording Ontbrekende controle bij declaraties Activering uitgaven	<ol style="list-style-type: none"> Kies en onderbouw een systematiek om de salarislasten te kunnen verantwoorden in de SiSa-verantwoording. Maak een gedegen afweging of een beperkte interne controle op de thuiswerkvergoeding en de reiskostenvergoeding acceptabel is. Voer een periodieke analyse op de lopende investeringen uit om vast te stellen dat ze terecht onder de materiele vaste activa staan.
Follow-up	<ol style="list-style-type: none"> Aanbevelingen voorgaand jaar	<ol style="list-style-type: none"> Drie aanbevelingen zijn afgewikkeld. Vier aanbevelingen zijn nog onderhanden.
Speerpunten auditcommissie	<ol style="list-style-type: none"> Overzicht speerpunten	<ol style="list-style-type: none"> Een overzicht van de speerpunten die wij meenemen in onze controle 2023.
IT-omgeving	<ol style="list-style-type: none"> Verbeterplan IT Cybersecurity	<ol style="list-style-type: none"> Zet de lopende trajecten voor het verbeteren van de kwaliteit van de IT-omgeving door en bewaak de oplevering van de resultaten. Bewaak de opvolging van de uitkomsten van de penetratietesten en laat een cybersecurity assessment uitvoeren.
Aandachtspunten jaarrekeningcontrole 2023	<ol style="list-style-type: none"> Rechtmatigheidsverantwoording ESG Quickscan Balansspecificaties Schattingen Data-analyse	<ol style="list-style-type: none"> De provincie is op koers voor de toepassing van deze nieuwe wetgeving. Een verantwoording over sociale belangen, klimaat en milieu gaat ook voor de provincie een steeds belangrijkere rol spelen. Geef aandacht aan het opleveren van afgeletterde en sluitende specificaties bij de start van de controle. Stel position paper op als onderbouwing van schattingen in de jaarrekening. Investeer samen met ons in de mogelijkheden van data-analyse in de verbijzonderde interne controle.

Bevindingen 2023 en follow-up voorgaande jaren

Bestuurlijk relevante bevindingen
en aanbevelingen interim-controle

Bevindingen 2023

Onderwerp

Boodschap

Beeld interne beheersing

Wij constateren tijdens onze interim-controle 2023 dat de financiële processen van uw provincie in opzet en bestaan op orde zijn. Uit het toetsen van de opzet van de processen met financiële consequenties komen geen significante deficiënties naar voren. Uit de door de provincie aangeleverde documentatie blijkt dat de processen ook daadwerkelijk bestaan. Wij hebben dit per proces vastgesteld aan de hand van één handeling of transactie in 2023. Dit betekent dat de processen zodanig zijn bedacht en opgezet dat de financiële beheersingshandelingen rechtmatig worden uitgevoerd en onjuiste en/of onvolledige mutaties in de administraties tot een aanvaardbaar laag niveau zijn gereduceerd.

De door ons onderzochte financiële processen zijn de volgende:

- Aanbesteden van inkoopopdrachten
- Afwikkeling van inkoopfacturen
- Uitvoeren van betalingen
- Muteren van de salarisadministratie
- Subsidieverstrekingen
- Treasury
- Grondtransacties
- Motorijtuigenbelasting
- Provinciefonds
- Memoriaalboekingen

De positieve conclusies ten aanzien van opzet en bestaan betekenen niet dat de interne beheersingsmaatregelen gedurende het gehele jaar 2023 op een effectieve wijze hebben gewerkt. Voor deze conclusie zijn per proces meerdere proceduretests nodig, verspreid over het hele jaar. Wij verrichten voor 2023 alleen proceduretests bij de controle van de betalingen. Voor de overige processen zijn proceduretests geen onderdeel van onze controleaanpak, vooral omdat de geautomatiseerde interne beheersingsmaatregelen in 2023 nog onvoldoende zichtbaar zijn. Op pagina 20 gaan wij nader in op deze bevinding en de vervolgstappen. Proceduretests geven het management, het college en de Provinciale Staten de zekerheid dat de financiële processen effectief verlopen en zodoende zekerheid geven over de juistheid, de volledigheid en de rechtmatigheid van de financiële transacties.

In plaats van proceduretests verrichten wij in samenwerking met team AO/IC gegevensgerichte detailcontroles en cijferanalyses. Wij constateren dat team AO/IC een corrigerende werking heeft. Eventuele tekortkomingen in de primaire processen worden door team AO/IC geconstateerd en vervolgens door de organisatie gecorrigeerd. Door middel van de interne controlewerkzaamheden zorgt uw team AO/IC ervoor dat risico's in voldoende mate voor de jaarrekeningcontrole worden gemitigeerd.

Bevindingen 2023

Onderwerp

Boodschap

Opgavegericht werken

Uw provincie staat voor een aantal grote uitdagingen die allen op zichzelf staand al een grote uitdaging zouden zijn. De combinatie van deze uitdagingen maakt het nog complexer en risicovoller. De voor 2023 relevante en grote uitdagingen zijn het nieuwe coalitieakkoord, de maatschappelijke opgaven (zoals energie, natuur, klimaat en stikstof), de transitie van de organisatie naar opgave gericht werken en de benodigde kwaliteitsslag in de informatievoorziening. De transitie van de organisatie naar opgave gericht werken is een instrument om tegemoet te komen aan de complexe omgeving waarin de provincie haar maatschappelijke taken moet uitvoeren. Het nieuwe coalitieakkoord en de maatschappelijke opgaven zijn onderdeel van deze omgeving. De benodigde kwaliteitsslag in de informatievoorziening is een randvoorwaarde om het opgavegericht werken tot een succes te maken.

De provincie Zuid-Holland is gedurende 2023 overgegaan op een nieuwe inrichting van de organisatie. Deze nieuwe inrichting focust zich op opgavegericht werken, waardoor de organisatie flexibeler moet worden voor het oppakken van nieuwe opgaven. De provincie stelt een ambtelijke opdrachtnemer aan die vervolgens met een team van medewerkers uit verschillende disciplines aan de slag gaat, daarbij veelal ook rekening houdend met een gebiedsgerichte aanpak. Dit betekent dat binnen een opdracht rekening gehouden moet worden met de verschillen tussen de verschillende gebieden binnen de provincie, maar ook met de samenhang van de opdracht met andere opdrachten in hetzelfde gebied. Via een periodiek overleg van het directieteam met het management worden de prioriteiten tussen en binnen de opdrachten bepaald. De organisatie moet zo beter aansluiten op de maatschappelijke taken die de provincie heeft in een omgeving die steeds complexer wordt.

De informatiesystemen van de provincie zijn nog niet aangepast aan het opgavegericht werken. De aanpassingen hebben betrekking op de opzet, de inrichting en de inhoud van de informatiesystemen. Vanaf 1 maart 2023 is de provincie formeel overgeschakeld naar opgavegericht werken. Tot 1 januari 2024 is een overgangsregeling van kracht voor onder andere de budgetten en de mandaten. Het informatie- en systeemlandschap van de provincie is complex en aanpassingen in systemen hebben effecten op (koppelingen met) andere systemen en daarmee op de informatievoorziening. Wij adviseren u goed in beeld te brengen welke informatie nodig is in de nieuwe organisatie om goed te kunnen sturen en werk- en bedrijfsprocessen te ondersteunen. Daarna kan dit worden vertaald naar de inrichting en inhoud van de systemen die hiervoor nodig zijn. Het borgen van een goede kwaliteit van informatievoorziening is van groot belang voor het slagen van de provincie op alle andere uitdagingen.

Bevindingen 2023

Onderwerp

Boodschap

Overgang naar een nieuw subsidiesysteem

Ten behoeve van het registreren en volgen van subsidies is een nieuwe applicatie aangeschaft (EasyFunders). De implementatie van de applicatie is op 3 juli 2023 afgerond, maar de organisatie heeft om deze deadline te halen wel de implementatie van een aantal functionaliteiten naar achteren geschoven. Alle lopende subsidiedossiers zijn bij deze implementatie vanuit de oude applicatie gemigreerd naar de nieuwe applicatie. Hierbij bestaat het risico dat niet alle subsidies overgaan en dat die subsidies daarmee tussen wal en schip vallen. Een eerste toets op volledigheid door bureau Subsidies toonde aan dat circa 130 dossiers niet waren meegenomen in de migratie. Deze zijn door de afdeling alsnog in EasyFunders verwerkt. Team AO/IC is nu bezig met een onderzoek naar deze migratie. De uitkomsten hiervan zullen wij betrekken in onze controle.

We constateren dat EasyFunders voor het management betere functionaliteiten bevat dan zijn voorganger, zoals het volgen van de status van subsidieaanvragen en het bewaken van deadlines. De applicatie voorziet echter nog onvoldoende in de behoefte aan managementinformatie. Diverse rapportagefuncties ontbreken nog of vragen nog veel handmatige handelingen om tot bruikbare informatie te komen. Daarnaast bestaat de wens om de nieuwe applicatie te koppelen aan de financiële administratie, zodat mutaties direct in de financiële administratie kunnen worden verwerkt zonder tussenkomst van handmatige handelingen. Deze functionaliteit moet nog ontwikkeld worden.

Wij constateren dat uw organisatie goede stappen heeft gezet, maar dat de applicatie nog niet functioneert op het vooraf gewenste niveau. Wij adviseren een pad uit te stippelen om de benodigde en gewenste functionaliteiten alsnog te implementeren en hiervoor de aandacht te blijven houden.

Niet naleven van termijnen bij afhandeling subsidies

Bij de controle van de subsidieverstrekingen in het eerste halfjaar 2023 hebben wij formele rechtmatigheidsafwijkingen geconstateerd ten aanzien van de termijnbepalingen. Deze afwijkingen zijn ook geconstateerd door team AO/IC bij de uitvoering van de verbijzonderde interne controle op het subsidieproces. In de Algemene Subsidieverordening zijn termijnen opgenomen waarbinnen de provincie tot een besluit moet komen bij onder andere subsidieaanvragen en aanvragen tot vaststelling van een subsidie. Uit onze steekproef blijken meerdere subsidietoekenningen en subsidievestigingen buiten de termijn van 13 weken. Deze afwijkingen hebben geen financiële gevolgen en tellen daarom niet mee voor de conclusie in de rechtmatigheidsverantwoording. Wel zullen deze constatering in de paragraaf bedrijfsvoering in het jaarverslag 2023 toegelicht moeten worden.

Wij adviseren u om het nieuwe systeem zodanig in te richten dat dergelijke onrechtmatigheden worden voorkomen.

Te late verwerking van subsidiebesluiten

Bij de controle over de subsidievestigingen in het eerste half jaar 2023 hebben we geconstateerd dat er sprake is van een besluit uit 2022, welke pas is verwerkt in het boekjaar 2023. Dit terwijl het besluit wel een financieel effect heeft. Dergelijke besluiten worden doorgaans door middel van memoriaalboekingen alsnog opgenomen onder de transitoria, maar in voorkomend geval is dit niet gebeurd. Het gevolg is dat de betreffende terugvordering pas in 2023 is verwerkt. Uit een nadere analyse van team AO/IC blijkt dat dit een incidentele fout betreft. Wij benadrukken om bij de komende jaarafsluiting alert te zijn op dergelijke besluiten om fouten in de jaarrekening 2023 te voorkomen.

Bevindingen 2023

Onderwerp

Boodschap

Salarislasten in SiSa-verantwoording

De provincie Zuid-Holland ontvangt diverse specifieke uitkeringen voor de realisatie van provinciale beleidsdoelen en opgaven van het Rijk. De provincie legt via de SiSa-verantwoording af over de inzet van deze middelen. De relatieve omvang van de specifieke uitkeringen neemt toe doordat het Rijk dit instrument steeds vaker inzet. Een belangrijke kostencomponent voor de provincie is de ambtelijke inzet. Ook deze kosten zullen meegenomen moeten worden in de SiSa-verantwoording, tenzij de voorwaarden van de specifieke uitkering dat verbieden. Anders kan een situatie ontstaan van onvoldoende financiële dekking.

De provincie zal een systematiek moeten ontwikkelen voor het toerekenen van de ambtelijke inzet aan de specifieke uitkeringen. Er zijn verschillende methoden mogelijk, mits de voorwaarden van de specifieke uitkering geen specifieke methode voorschrijven. Tijdschrijven is een bekende en vaak voorkomende methode, maar de meeste ambtenaren van de provincie schrijven momenteel geen tijd. Er zijn echter ook andere methoden denkbaar, zoals een toerekening op basis van een schatting van de tijdsbesteding vooraf met een evaluatie achteraf. De toerekening kan vervolgens nog plaatsvinden inclusief of exclusief een toeslag voor de overhead.

Wij adviseren voor elke specifieke uitkering te bepalen of en in welke mate een toerekening van de ambtelijke inzet mogelijk is. Verder adviseren wij voor de ambtenaren die geen tijdschrijven een systematiek te bepalen voor de toerekening van deze ambtelijke inzet die toepasbaar is voor alle of de meeste specifieke uitkeringen. Wij adviseren deze methode schriftelijk vast te leggen en door ons te laten controleren.

Ontbrekende controle bij declaraties

Medewerkers van de provincie mogen conform de CAO een declaratie indienen voor een thuiswerkvergoeding en een reiskostenvergoeding. De thuiswerkvergoeding is een vast bedrag. De reiskostenvergoeding is een vergoeding op basis van een standaardtarief voor het reizen met eigen vervoer en de reisafstand. De medewerker doet opgave van het aantal dagen thuiswerken en het aantal dagen reizen met eigen vervoer naar het provinciehuis. Wij constateren dat er geen afdoende interne controle plaatsvindt op de opgaven van deze onkostendeclaraties van de medewerkers. Dit wordt onderschreven door het feit dat in één situatie, geconstateerd door team AO/IC, een thuiswerkvergoeding werd ontvangen voor dagen dat de medewerker met verlof was.

Door het ontbreken van afdoende interne controle bestaat het risico dat een medewerker bewust of onbewust een onjuiste opgave doet en een te hoge onkostenvergoeding ontvangt. Dit heeft in dat geval ook fiscale consequenties, want het teveel ontvangen bedrag moet dan worden aangemerkt als loon waarover loonbelasting verschuldigd is.

Wij adviseren een gedegen afweging te maken of het risico op een onjuist gebruik van deze regeling acceptabel is of vraagt om een intensivering van de inhoudelijke controle.

Onterechte activering van uitgaven

Bij de controle van de investeringen over het eerste half jaar van 2023 hebben wij geconstateerd dat uitgaven ten onrechte worden geactiveerd als onderdeel van post onderhanden werk. Activering van deze uitgaven is niet mogelijk omdat het actief uiteindelijk niet wordt gerealiseerd. Daarmee hebben deze uitgaven geen duurzaam karakter en voldoen niet aan de eisen van activering. Wij adviseren u om periodiek een analyse uit te voeren op de lopende investeringen om vast te stellen dat dergelijke situaties zich niet vaker voordoen.

Follow-up voorgaande jaren

Onderwerp

Boodschap

Status

1. Administratieve hygiëne met betrekking tot inkoopstelsel PINK (managementletter 2022 en 2021)

Bevinding: Het inkoopstelsel PINK wordt nog niet optimaal gebruikt en dit veroorzaakt voorkombare administratieve taken voor de ambtelijke organisatie. Daarnaast gaat dit ten koste van de kwaliteit van de informatie uit PINK, want die is immers sterk afhankelijk van de kwaliteit van de ingevoerde gegevens. De provincie gebruikt voor het administratieve verwerken van bestellingen en inkoopfacturen sinds maart 2021 de applicatie PINK. Met behulp van deze applicatie worden achtereenvolgens de bestelling, de ontvangstmelding van de prestatie en de inkoopfactuur geregistreerd. Inkoopfacturen worden gescand en worden automatisch gematcht met de bestelling en de ontvangstmelding. Bij een succesvolle match wordt de factuur automatisch goedgekeurd en wordt deze direct betaalbaar gesteld. Zonder een succesvolle match valt de factuur uit en moet de organisatie extra handelingen verrichten om de factuur alsnog af te wikkelen. Het percentage inkoopfacturen dat uitvalt is hoog en levert veel extra werk op. De provincie wil deze uitval terugdringen door het leveranciersmanagement te verbeteren. Door onder andere het crediteurenbestand op te schonen kunnen geplaatste bestellingen makkelijker en sneller gekoppeld worden, waardoor minder facturen uitvallen. Tevens wordt gewerkt aan het ontwikkelen van rapportages over PO en non-PO facturen, zodat inzichtelijker gemaakt kan worden waar het goed gaat en waar het beter kan. Daarnaast is het doel gesteld om meer grip te krijgen op de structurele oorzaken van de uitval, zodat deze kwesties ook structureel kunnen worden opgelost.

De tussentijdse budgetuitputting vormt belangrijke informatie voor de budgethouder. De beschikbare ruimte in een budget wordt bepaald door het budget, door de ontvangen inkoopfacturen en door de bestellingen. De kwaliteit van de informatie over de budgetten neemt toe als alle bestellingen worden vastgelegd. In 2022 is er voor circa 31% van de inkoopfacturen geen bestelling aangemaakt. Deze facturen vertegenwoordigen een bedrag van circa 18% van de totale inkoopwaarde. De provincie wilt deze percentages verlagen.

De provincie werkt aan enkele technische aanpassingen in PINK, om het stelsel gebruiksvriendelijker en minder foutgevoelig te maken. Ook wordt er door de provincie aandacht besteed aan het verhogen van de administratieve hygiëne op de afdelingen. Deze administratieve hygiëne bestaat uit: a) het zoveel mogelijk werken met en registreren van bestellingen en b) het tijdig en nauwkeurig registreren van bestellingen, ontvangsten en facturen. De taken van het registreren en sluiten van een bestelling middels PINK liggen bij de lijnorganisatie, die nog aan het leren en ontwikkelen is.

Wij benadrukken het belang van een goede verplichtingenadministratie en de noodzaak van een goede administratieve hygiëne. Wij adviseren u de opvolging en de resultaten van de ingezette maatregelen door het management te monitoren. Een betrouwbare verplichtingenadministratie geeft een beter inzicht in de uitputting van de begroting en kan een positieve bijdrage leveren aan de kwaliteit van de tussentijdse (financiële) rapportages. Deze levert bovendien een positieve bijdrage aan het opstellen van de jaarrekening. Een verplichtingenadministratie maakt het namelijk mogelijk de financiële administratie eerder af te sluiten, aangezien de inkoopfacturen niet meer nodig zijn voor het bepalen van de lasten van het afgelopen boekjaar.

Follow-up: Wij constateren dat het percentage van de inkoopfacturen waarvoor geen bestelling is aangemaakt, is gestegen ten opzichte van voorgaand jaar. In 2023 is er voor circa 37% van de inkoopfacturen geen bestelling aangemaakt, tegenover 31% in 2022. Hiermee is de gewenste verbetering niet gemaakt. De provincie is momenteel bezig met het doorvoeren van diverse verbeteringen. Hierbij worden ook de wensen vanuit de organisatie betrokken. Wanneer deze verbeteringen zijn afgerond is nog onduidelijk.

Voor de rapportagefuncties wordt gebruik gemaakt van Power BI. Hiermee kan alle nodige informatie worden onttrokken uit PINK.

Follow-up voorgaande jaren

Onderwerp

Boodschap

Status

2. Goed projectmanagement is essentieel (managementletter 2022)

Bevinding: De provincie heeft veel projecten in voorbereiding, uitvoering en afronding. In al deze fasen is een goed projectmanagement nodig om een project succesvol te laten verlopen. Onder succesvol verstaan wij dat alle belanghebbenden tevreden zijn met de uitkomsten van het project. Een goed projectmanagement is geen garantie voor succes, maar maakt de kans op succes wel veel groter.

De provinciale organisatie levert diverse inspanningen om het projectmanagement voortdurend te verbeteren. In september 2022 zijn bijvoorbeeld de spelregels PZI (=Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur) opgesteld ter ondersteuning van de organisatie bij het invullen van het projectmanagement. In deze spelregels wordt onder andere ingegaan op de processen en de verantwoordelijkheden ten aanzien van (wijzingen in de) projecten.

Wij vinden de spelregels een goed hulpmiddel en een mooi voorbeeld van het feit dat de provincie een lerende organisatie is. Wij zijn op dit onderwerp graag uw gesprekspartner en adviseur. Wij en/of team AO/IC zouden, gezien het belang hiervan voor de provincie, bepaalde projecten of aspecten van een goed projectmanagement kunnen toetsen. Hierover gaan wij graag met u in gesprek.

Follow-up: In het tweede half jaar van 2023 gaan wij hierover het gesprek met u aan.

3. Memoriaalboekingen (accountantsverslag 2022)

Bevinding: Memoriaalboekingen zijn (correctie)boekingen die niet via de reguliere boekingsgang plaatsvinden. Deze boekingen zijn hierdoor in opzet meer risicovol en krijgen daarom van ons extra aandacht tijdens de controle. Met memoriaalboekingen kunnen de reguliere interne beheersingsmaatregelen in andere processen worden doorbroken. Wij constateren dat er in het administratieve proces geen interne controle op de handmatig ingevoerde memoriaalboekingen wordt uitgevoerd. Het risico bestaat daardoor dat er boekingen op een onjuiste wijze of onterecht worden ingevoerd en verwerkt. Wij hebben om deze reden ook voor 2022 een gegevensgerichte controle op de memoriaalboekingen uitgevoerd.

Om de controle zo efficiënt en effectief mogelijk uit te voeren, en deze toe te spitsen op het specifieke risico en karakter van memoriaalboekingen, hebben wij gebruikgemaakt van een data-analyse tool. Hieruit zijn geen onjuistheden, onrechtmatigheden of anderszins bijzonderheden gebleken. Wij hebben om deze reden ook voor 2022 een gegevensgerichte controle op de memoriaalboekingen uitgevoerd. De handmatige memoriaalboekingen krijgen hierbij een verhoogde aandacht in onze controle, omdat de administratieve uitkomst van een ander proces met voldoende controle-technische functiescheiding via handmatige memoriaalboekingen gewijzigd kan worden.

Follow-up: Naar aanleiding van de uitgevoerde procesanalyse 2023 hebben wij een aantal tekortkomingen geconstateerd binnen het proces van de memoriaalboekingen. Er vindt niet altijd een inhoudelijke controle door de budgethouder plaats op de voorgestelde memoriaalboeking. Er wordt dan alleen een controle uitgevoerd door de medewerkers van team Grootboek.

Risico hiervan is dat er een onjuiste memoriaalboeking wordt gemaakt. Ook constateren wij dat er niet altijd onderbouwende documentatie wordt aangeleverd door de functionaris die de memoriaalboeking initieert. Hierdoor is achteraf niet goed herleidbaar waarom de memoriaalboeking is gemaakt. Aangeleverde memoriaalboekingen die fouten bevatten worden niet consequent teruggestuurd naar de medewerkers die deze hebben aangeleverd.

Wij adviseren u om memoriaalboekingen op het juiste niveau te laten autoriseren en voldoende functiescheiding aan te brengen in het proces om eventuele onjuiste boekingen te voorkomen. Een onderbouwing van de boeking draagt bij aan het controlerend vermogen van de medewerker Grootboek en draagt bij aan het vormen van een duidelijk controlespoor. Het terugzetten van onjuist aangeleverde boekingen draagt tevens bij aan het lerend vermogen van de organisatie. Voor 2023 zullen wij wederom een gegevensgerichte controle uitvoeren op de memoriaalboekingen.

Follow-up voorgaande jaren

Onderwerp

Boodschap

Status

4. Betalingsverkeer (managementletter 2020)

Bevinding: In de managementletter 2020 hebben wij gerapporteerd over het ontbreken van een zichtbaar uitgevoerde controle in het betaalproces. Deze controle heeft betrekking op de check of het bankrekeningnummer op de factuur in overeenstemming is met de betaalbatch. Tijdens de interim-controle 2021 constateerden we dat deze interne controle in 2021 wel zichtbaar heeft plaatsgevonden. In overeenstemming met de bevindingen van team AO/IC hebben wij echter ook geconstateerd dat in 2021 één betaling ten onrechte is goedgekeurd. Op een betaalbatch 2021 staat een andere bankrekeningnummer vermeld dan op de onderliggende factuur. De interne controle heeft dit geconstateerd en heeft n.a.v. aanleiding hiervan extra werkzaamheden uitgevoerd om de juistheid van het bankrekeningnummer na te gaan. Deze werkzaamheden zijn echter niet zichtbaar vastgelegd, zodat een controle achteraf niet goed kan plaatsvinden. Uit nader onderzoek van team AO/IC blijkt dat het gehanteerde bankrekeningnummer wel toebehoort aan de rechthebbende. De betaling is dus wel bij de juiste partij terechtgekomen. Team AO/IC heeft aanvullend onderzoek gedaan. Hieruit blijkt dat sprake is van een eenmalige tekortkoming in de uitvoering van de interne controle. Er is geen sprake van een deficiëntie in de opzet of werking van het betalingsproces.

Ook in 2022 is er een betaling gedaan aan een ander bankrekeningnummer dan dat wat op de brondocumentatie was aangegeven. Het betreft een subsidie, die is overgemaakt aan een ander bankrekeningnummer dan het nummer dat was opgenomen in de subsidieaanvraag. De interne controle zou de afwijking destijds wel hebben opgemerkt en aanvullende controles hebben uitgevoerd, maar die controles zijn niet zichtbaar gemaakt. Uit nader onderzoek van team AO/IC blijkt dat het gehanteerde bankrekeningnummer inderdaad toebehoort aan de rechthebbende. De betaling is dus bij de juiste partij terechtgekomen.

Wij adviseren u om de controle van afwijkingen zichtbaar te maken, zodat de interne controle op de betaaladvieslijsten aantoonbaar effectief werkt.

Follow-up: In 2023 hebben wij geen fouten meer aangetroffen in de werking van het betalingsproces. De interne controle is zichtbaar gemaakt.

Follow-up voorgaande jaren

Onderwerp

Boodschap

Status

5. Prestatielevering (managementletter 2021)

Bevinding: Na ontvangst van de factuur wordt deze geregistreerd in het inkoopstelsel Proactis. De factuur wordt toegewezen aan een budgethouder en een validator. Zij moeten de factuur controleren met behulp van de verstrekte opdracht en de prestatielevering. De factuur wordt in Proactis geaccordeerd (of afgekeurd). Via deze accordering bevestigen zij dat de gefactureerde prestaties zijn geleverd.

Tijdens het uitvoeren van de interim-controle hebben wij vastgesteld dat er geen geüniformeerde werkwijze wordt gehanteerd voor het documenteren van de prestatie-levering door de validator. Het risico bestaat dat facturen worden geautoriseerd waarvoor achteraf geen of onvoldoende bewijs van prestatielevering beschikbaar is. De commissie BADO heeft hierover in 2020 een handreiking gegeven in de [Notitie Vastlegging en onderbouwing prestatielevering](#) inclusief een separate [bijlage](#) waarin per IV3-categorie wordt aangegeven welke documentatie voor de prestatielevering kan worden gehanteerd.

Medewerkers die de ontvangstmelding doen, hebben de mogelijkheid om bijlagen toe te voegen in het systeem. Deze mogelijkheid wordt niet afgedwongen door het systeem. De organisatie is momenteel bezig om nieuwe inkopers op te leiden, waarbij de onderbouwing van de prestatielevering onder de aandacht wordt gebracht. Het is van belang deze lijn door te zetten en ook duidelijke richtlijnen op te stellen, in lijn met de handreiking van de commissie BADO.

Wij adviseren u om aan de hand van de notitie een instructie te maken voor de medewerkers van de provincie met betrekking tot het opslaan van bewijzen van de prestatielevering, zodat de rechtmatigheid altijd en op een eenvoudige wijze kan worden aangetoond. De verbijzonderde interne controle kan dan ook op een efficiëntere wijze plaatsvinden.

Follow-up: De organisatie heeft de keuze gemaakt de prestatie niet altijd zichtbaar in het systeem vast te leggen. De budgethouder moet het bewijs van prestatielevering op een later moment wel kunnen overleggen.

Follow-up voorgaande jaren

Onderwerp	Boodschap	Status
6. Subsidie-verstrekingen (managementletter 2019)	<p>Bevinding: De provincie maakt in het proces van subsidieverstrekingen gebruik van de applicatie BPMOne. Een aantal processtappen wordt digitaal doorlopen. In opzet zijn er voldoende interne beheersmaatregelen in het proces aanwezig.</p> <p>De organisatie heeft behoefte aan een nieuw subsidie-(volg)stelsel, vooral omdat BPMOne onvoldoende voorziet in de behoefte aan managementinformatie. De aanbesteding voor de nieuwe applicatie is afgerond en uw organisatie is bezig met de implementatie van de nieuwe applicatie. Verwacht wordt dat dit traject na de zomer van 2022 gereed is.</p> <p>Follow-up: Deze bevinding is afgewikkeld. De implementatie van EasyFunders is gerealiseerd. Zie voor onze bevinding daaromtrent op pagina 8.</p>	
7. Bewaken van de investeringskredieten (managementletter 2021)	<p>Bevinding: Voor het bewaken van de investeringskredieten is nog geen rapportage beschikbaar waaruit blijkt wat het krediet is voor de in een bepaalde periode gedane investering. Tijdens de controle van de jaarrekening 2021 hebben wij geconstateerd dat er nog geen centraal inzicht bestond in de uitputting van de kredieten. De provincie heeft in 2021 en in 2022 een rapportage ontwikkeld, maar de mate van detaillering daarvan sloot nog niet aan op het niveau waarop de Provinciale Staten over de kredieten besluit. De rapportage was niet helemaal zuiver, omdat hierin geen onderscheid werd gemaakt tussen de lopende investeringen (relevant voor de begrotingsrechtmatigheid) en de in voorgaande jaren afgeronde en afgesloten projecten (niet relevant voor de begrotingsrechtmatigheid).</p> <p>Op dit moment is er een conceptoverzicht voor bij de jaarrekening 2022 gereed, dat nog niet door ons is beoordeeld. Tevens onderkennen wij dat er intern wordt gewerkt aan het structureel verbeteren van het sturen en verantwoorden op de financiële kant van de investeringen. Dit gaat over het structureel ontsluiten en borgen in de financiële systemen, maar ook over de actualisatie van de spelregels investeringen op het niveau van Provinciale Staten die worden vastgelegd in de Financiële Verordening. De verwachting is dat die voor de zomer van 2023 aan Provinciale Staten wordt aangeboden.</p> <p>Follow-up: Bij de controle van de jaarrekening 2022 hebben wij vastgesteld dat met het nieuwe overzicht een centrale rapportage aanwezig is inzake de investeringen en de bijhorende kredieten. Deze rapportage geeft inzicht in de gevoteerde kredieten door provinciale staten en wat de uitgaven en verplichtingen zijn ten laste van deze kredieten. Deze rapportage is tevens de basis voor het overzicht in 2023.</p> <p>Uw provincie heeft de ambitie om het proces rondom het bewaken van de investeringskredieten verder te professionaliseren en efficiënter in te regelen. Hiertoe is het project “Investerings in Zicht” gestart met als doel om meer grip en een beter inzicht te krijgen in de beheersing van investeringen en kredieten. Het project bestaat uit een drietal fases, gericht op de kredietrapportage in de jaarstukken, een heldere kaderstelling voor de investeringen en het efficiënter inrichten van de administratieve verwerking.</p> <p>Wij onderkennen dat intern stappen worden gezet ter verbetering van het proces. Op dit moment zit het project in de uitvoerende fase. Mogelijke verbeteringslagen die worden onderzocht beperken zich tot de huidige applicaties vanwege het bredere onderzoek dat loopt naar de toepassing van de financiële applicaties. Daarnaast is de verwachting dat in 2024 een verheldering van de kaderstelling voor investeringen gerealiseerd kan worden middels het actualiseren van de beleidsdocumenten.</p>	

Speerpunten Commissie Onderzoek van de Rekening (COR)

Aankondiging van de speerpunten

Speerpunten Commissie Onderzoek van de Rekening (COR)

Onderwerp

Boodschap

Speerpunten voor de controle 2023

Wij controleren de jaarrekening 2023 in opdracht van de Provinciale Staten van de provincie Zuid-Holland. De Commissie Onderzoek van de Rekening heeft ons speerpunten meegegeven voor de jaarrekeningcontrole 2023. Dit zijn onderwerpen die binnen onze expertise en werkterrein vallen, die wij in onze accountantscontrole 2023 zullen betrekken en waarover wij expliciet zullen rapporteren in het accountantsverslag 2023.

In de vergadering van de commissie van 6 september 2023 zijn de volgende speerpunten benoemd:

- Naleving van het eigen inkoopbeleid (inkoopopdrachten beneden de Europese drempels)
- Registratie en beheersing programma's Landelijk gebied en Stikstof
- Kwaliteit rechtmatigheidsverantwoording
- Ontwikkeling (en verdieping) verplichtingenadministratie (follow-up van speerpunt 2022)
- Beheersing van de risico's cyber security
- Openbaar vervoer (financiële vooruitzichten en risico's)
- Ontwikkelingen veerdienst (verantwoording in de jaarstukken 2023)
- Fonds Nazorg: renteontwikkeling en de onderlinge vorderingen en schulden met de provincie
- Flexibiliteit begroting (op welke beleidsterreinen)

Verder heeft de commissie de volgende onderwerpen benoemd, die reeds onderwerp zijn van onze reguliere accountantscontrole en waarover wij zullen rapporteren in het accountantsverslag 2023:

- Realisatiekracht en de verschillen tussen begroting en realisatie (verantwoording jaarstukken 2023)
- Presentatie van de reserves in de jaarrekening 2023
- Afwikkeling van de Houdstermaatschappij en Energiiq
- Subsidie aan de Gasunie (ontwikkelingen in 2023)
- Verbonden partijen (risico's en de verantwoording in de jaarstukken 2023)

Deze onderwerpen zijn onderdeel van onze controlewerkzaamheden met betrekking tot de jaarrekening 2023. Wij zullen met team AO/IC concrete afspraken maken over de benodigde documenten en de te plannen gesprekken om invulling te kunnen geven aan deze speerpunten.

Bevindingen IT-audit

Bevindingen IT-audit

Onderwerp

Boodschap

Verbeterplan voor de IT-omgeving

De provincie is sinds 2022 bezig met de realisatie van een verbeterplan IT. In 2023 heeft uw organisatie verder gewerkt aan fase 1, het traject om de general IT controls van de IT-systemen binnen het financiële proces aantoonbaar en doorlopend in overeenstemming met de normen voor informatiebeveiliging te laten functioneren. De general IT controls, zoals toegang- en autorisatiebeheer, change management en wachtwoordbeleid, zijn onderdeel van fase 1 en vormen het fundament van de IT-omgeving. Het is belangrijk dat het fundament van de IT-omgeving op orde komt. Dit is een logische eerste stap in het traject om te komen tot de gewenste kwaliteitsverbetering van de IT-omgeving. Wij onderschrijven het belang van het ingezette traject voor een toereikende en zichtbare interne beheersing van de IT-omgeving.

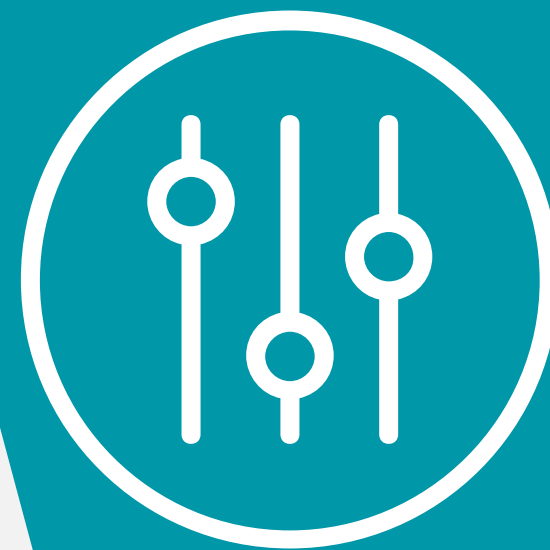
De provincie heeft in dit traject maatregelen ingebouwd om de voortgang te monitoren en de resultaten te toetsen. De voortgang wordt via maandelijkse voortgangsrapportages gemonitord en besproken. Voor de toetsing heeft de provincie in maart 2023 een extern bureau een conformiteitsbeoordeling laten uitvoeren naar de resultaten van fase 1. De beoordeling richtte zich op de vraag of de organisatie voldoet van de IT-systemen die gebruikt worden in de financiële processen aan ISO 27001 (standaard voor informatiebeveiliging) en de BIO-richtlijnen (Baseline Informatiebeveiliging Overheid). Uit deze beoordeling komt naar voren dat circa 75% is gerealiseerd. De opzet en het beleid is gerealiseerd, maar er moeten nog stappen gezet worden met de implementatie. Ook moeten nog stappen worden gezet in de bewustwording bij de medewerkers over hun rol bij informatiebeveiliging. In oktober 2023 heeft hetzelfde externe bureau een nieuwe beoordeling van de acties van de provincie sinds maart 2023 uitgevoerd. De uitkomsten hiervan zullen wij betrekken bij de jaarrekeningcontrole 2023.

Ook in IPO-verband zijn afspraken gemaakt over de te zetten kwaliteitsstappen. De provincies willen uiteindelijk ISO 27001 certificeerbaar zijn. Drie provincies zijn inmiddels gecertificeerd. Uw provincie zal in november 2023 door DigiTrust getoetst worden met het doel om certificeerbaar te zijn.

Met regelmaat worden momenteel voor verschillende doeleinden penetratietesten uitgevoerd. De testen hebben wisselende uitkomsten. Uit deze testen komen risico's die meestal te kwalificeren zijn als een medium of een laag risico. De uitkomsten worden gekoppeld aan vervolgacties die geprioriteerd worden en uiteindelijk opgelost moeten worden. De provincie zal later dit jaar nog een cybersecurity assessment uitvoeren.

Wij verrichten als onderdeel van de jaarrekeningcontrole geen IT-audit, omdat wij a) waarschijnlijk geen andere bevindingen zullen hebben dan het extern bureau en DigiTrust en b) wij de organisatie daarom niet nogmaals willen belasten met een uitvraag van documenten en het voeren van gesprekken. Wel zullen wij de minimale werkzaamheden uitvoeren voor het verkrijgen van het vereiste inzicht in de processen. Wij zullen de uitkomsten van de verschillende toetsingen blijven volgen en samen met de organisatie bepalen wanneer een IT-audit in het kader van de jaarrekeningcontrole uitgevoerd zal worden.

Aandachtspunten jaarrekeningcontrole 2023

Aandachtspunten jaarrekeningcontrole 2023

Onderwerp

Boodschap

Rechtmatigheidsverantwoording

Het college van Gedeputeerde Staten zal in de jaarrekening 2023 voor het eerst een rechtmatigheidsverantwoording opnemen, waarin het college verantwoording zal afleggen over de vraag of de balansmutaties 2023 en de baten en lasten over 2023 in overeenstemming met de wet- en regelgeving tot stand zijn gekomen. Wij zullen als uw accountant de rechtmatigheidsverantwoording in de jaarrekening toetsen zoals wij ook andere toelichtingen in de jaarrekening toetsen. De rechtmatigheidsverantwoording gaat over de begrotingsrechtmatigheid, het voorwaarden criterium en misbruik en oneigenlijk gebruik.

De Provinciale Staten moeten vanuit de kaderstellende rol een aantal zaken regelen, namelijk:

- Het vaststellen van de verantwoordingsgrens. De verantwoordingsgrens is de grens waarboven het college de afwijkingen rapporteert in de rechtmatigheidsverantwoording. Deze verantwoordingsgrens moet liggen tussen de 0% en 3% van uw lasten. De Provinciale Staten hebben de verantwoordingsgrens op 16 juni 2021 door middel van een afzonderlijk besluit vastgesteld op 1%.
- Het vaststellen van een rapporteringsgrens. Het college moet in de paragraaf bedrijfsvoering een nadere toelichting geven op afwijkingen boven de rapporteringsgrens. Deze toelichting is inclusief een verplichte rapportage van het college over de wijze waarop zij opvolging gaat geven aan de gerapporteerde afwijkingen. Deze grens moet nog door Provinciale Staten vastgesteld worden. Wij signaleren dat organisaties vaak aansluiten bij de rapportagetolerantie voor de accountant.
- Het vaststellen van de eventuele criteria voor het duiden van begrotingsonrechtmatigheden. Alle overschrijdingen van ambities en kredieten zijn op basis van de Provinciewet onrechtmatig, maar de Provinciale Staten kunnen criteria geven dat bepaalde categorieën overschrijdingen niet nader toegelicht hoeven te worden in de paragraaf Bedrijfsvoering. Zodoende beperkt de toelichting zich tot de belangrijke overschrijdingen. Een voorbeeld van een criterium zijn hogere lasten die gecompenseerd worden door hogere direct gerelateerde baten. De Commissie Onderzoek van de Rekening heeft met het college van Gedeputeerde Staten gesproken over de inhoud en de diepgang van de paragraaf Bedrijfsvoering. Deze afspraken moeten nog formeel worden bekrachtigd door de Provinciale Staten.

Een andere belangrijke wijziging treedt op in de controleverordening. In de controleverordening zijn de kaders voor toetsing door de accountant opgenomen. Doordat het college gaat rapporteren over de rechtmatigheid en de accountant de toetsing van de rechtmatigheid zal doen aan de hand van de rechtmatigheidsverantwoording zal dit leiden tot een aanpassing.

Team AO/IC van de provincie Zuid-Holland gaat de rechtmatigheidsverantwoording onderbouwen door middel van controlewerkzaamheden. Wij zijn regelmatig met team AO/IC in gesprek over de reikwijdte, de diepgang en de timing van de controlewerkzaamheden. Wij constateren dat team AO/IC de juiste stappen zet en zich goed voorbereid op haar taak. Team AO/IC is echter niet verantwoordelijk, dat is en blijft het college van Gedeputeerde Staten. Het is op dit moment bij de invoering logisch en gebruikelijk dat de rechtmatigheidsverantwoording primair wordt onderbouwd met de uitkomsten van de verbijzonderde interne controlewerkzaamheden. Er zijn nadere routes tot een rechtmatigheidsverantwoording denkbaar. Wij adviseren de provincie om beleid te maken over de wijze waarop de rechtmatigheidsverantwoording op de langere termijn tot stand komt. Dit is mede afhankelijk van de ambities van de provincie ten aanzien van de kwaliteit van de bedrijfsvoering.

Aanpassingen BADO

Op basis van de huidige verwachtingen zal vanaf 2025 het Besluit accountantscontrole decentrale Overheden (BADO) worden aangepast. Hierin wordt de goedkeuringstolerantie aangepast van 1% naar 2%. Daarnaast wordt ook de omvangsbasis aangepast. Op dit moment zijn dit de totale lasten inclusief toevoegingen aan de reserves. Dit laatste komt te vervallen, waardoor de omvangsbasis alleen de lasten omvat exclusief de toevoegingen aan de reserves. Dit heeft in beginsel geen gevolgen voor de provincie en de controlewerkzaamheden die worden uitgevoerd in het kader van de rechtmatigheidsverantwoording. Wel kan dit betekenen dat er sprake is van een impact op de omvang van uit te voeren controlewerkzaamheden in het kader van de getrouwheid vanaf boekjaar 2025. Op basis van de begroting 2025 kan een eerste inschatting gemaakt worden van de impact hiervan tussen boekjaar 2024 en 2025. Wij treden tijdig met u in overleg wat deze wijziging voor het boekjaar 2025 betekent.

Aandachtspunten jaarrekeningcontrole 2023

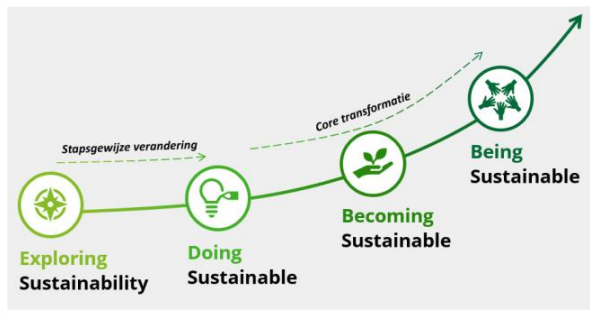
Onderwerp

Boodschap

ESG Quickscan

In 2015 hebben de Verenigde Naties de Sustainable Development Goals (SDG's) vastgesteld. De SDG's bestaan uit zeventien wereldwijde doelstellingen om de meest urgente uitdagingen waarmee de wereld wordt geconfronteerd aan te pakken. Voorbeelden van doelen zijn, gezondheidszorg voor iedereen, het verminderen van ongelijkheid en de aanpak van klimaatverandering. Onze maatschappij verlangt daardoor steeds sterker van organisaties dat zij naast hun financiële resultaten oog hebben voor het effect dat zij hebben op sociale belangen, klimaat en milieu. Dit wordt ook wel ESG (environmental, social, and governance) of brede welvaart genoemd.

Door deze toenemende maatschappelijke aandacht is ESG niet meer weg te denken als integraal onderdeel van de (lange termijn) strategie van de provincie Zuid-Holland. Wij verwachten de komende jaren in toenemende mate een behoefte van provincies om zich te kunnen verantwoorden over het behalen van gestelde duurzaamheidsambities. Om deze reden hebben wij ESG gemaakt tot speerpunt van onze natuurlijke adviesfunctie. De ESG Quickscan geeft u een beeld van de wijze waarop uw organisatie 'duurzaamheid' onderdeel maakt van haar strategie en beleid en hoe de provincie zich verantwoord over het gevoerde (duurzaamheids-)beleid. De ESG Quickscan geeft nadrukkelijk geen oordeel over de mate waarin het beleid duurzaam is of niet. De ESG Quickscan geeft u inzicht in waar de provincie staat ten opzichte van andere organisaties en biedt de mogelijkheid om dit af te zetten tegen uw eigen ambitie. Dit gebeurt langs de lijn *Exploring Sustainability*, *Doing Sustainable*, *Becoming Sustainable* en *Being Sustainable*. Zie figuur 1 hieronder.

Figuur 1 Fases van duurzaamheidsambitie

Aangezien er (vooralsnog) geen verplichtingen gelden voor publieke organisaties om zich te verantwoorden is hierin geen goed of fout. De ESG Quickscan bevat zo'n dertig vragen en is opgebouwd langs drie pijlers 1) Strategie, Beleid & Begroting 2) Rapportage & Verantwoorden, en 3) Beheersorganisatie. Deze Quickscan is gebaseerd op de Deloitte Green Wheel. Zie figuur 2. Voor een effectieve en efficiënte uitvoering van duurzaamheidsdoelstellingen dient de beheersorganisatie op orde te zijn. Onder beheersorganisatie verstaan wij onder andere de organisatie van de uitvoeringscapaciteit, beleggen van taken en verantwoordelijkheden en de opzet van processen en systemen (bijvoorbeeld risicomanagement en interne beheersing), die borgen dat uitingen die de organisatie doet ten aanzien van duurzaamheid ook kloppen.

Wij kunnen de ESG Quickscan, indien u dat wenst, samen met uw organisatie invullen. Deze gratis dienst is onderdeel van onze natuurlijke adviesfunctie.

Toelichting 4 fases op de duurzaamheidsladder

Exploring Sustainability betekent dat ambities zijn afgestemd op de minimale compliance eisen. Restbudgetten worden aangewend voor duurzaamheidsinitiatieven. **Doing Sustainable** houdt in dat duurzaamheidsinitiatieven grotendeels gericht zijn op hetzelfde blijven doen maar kijken of het wat duurzamer kan. Bij **Becoming Sustainable** worden stevige ambities op het gebied van duurzaamheid ondersteund met duidelijke routekaarten en de benodigde financiering. Een **Being Sustainable** organisatie draait volledig rond duurzaamheid en een regeneratieve economie. Duurzaamheid drijft de organisatie en is het DNA van de organisatie.

Figuur 2 Deloitte Green Wheel

Aandachtspunten jaarrekeningcontrole 2023

Onderwerp

Boodschap

Samenstellen van balansspecificaties

Afgelopen jaren heeft team AO/IC de specificaties opgesteld van de balansrekeningen die onder de overlopende activa en passiva vallen. Wij zijn van mening dat het beschikbaar hebben van dergelijke specificaties een reguliere beheerstaak van de financiële administratie zou moeten zijn. Wij vragen aandacht voor het opleveren van afgeletterde en sluitende specificaties bij de start van de jaarrekeningcontrole 2023.

Retrospectieve analyse van de schattingen

Wij verzoeken de provincie een retrospectieve analyse voor de schattingen in de jaarrekening uit te voeren. In deze analyse wordt een vergelijking gemaakt van de schatting uit vorig jaar voor de jaarschijf 2023 met de realisatie in 2023. De verschillen tussen de schatting en de realisatie kunnen nadere informatie geven over de kwaliteit van de schatting en kunnen aanleiding zijn voor het maken van aanpassingen in de schatting. De belangrijkste schattingen in de provinciale jaarrekening zijn de voorzieningen. Het verdient aanbeveling om de analyse op te nemen in een position paper per voorziening, waarin de provincie een schriftelijk standpunt in neemt over de voorziening. Een position paper gaat in op de BBV-criteria, de uitgangspunten van de voorziening en de alternatieven die daarbij overwogen zijn. Een position paper faciliteert het interne proces om te komen tot een nieuwe of een geactualiseerde voorziening.

Data-analyse

Wij zetten samen met team AO/IC data-analyse in bij de jaarrekeningcontrole. Afgelopen jaar hebben wij gezamenlijk data-analyse ingezet bij de controle van de salarislasten, de memoriaalboekingen en de WNT verantwoording. Voor de controle 2023 willen wij de inzet van data-analyse uitbreiden naar de controle van de inkoop of de betalingen.

Voor de controle van de inkoop kunnen we data-analyse inzetten op het goedkeuringsproces van bestellingen en inkoopfacturen. De analyse geeft dan inzicht in het goedkeuringsproces, zoals eventuele uitzonderingen op de voorgeschreven goedkeuringsroute. Bij de betalingen kunnen de gegevens, zoals verzonden naar de bank, vergeleken worden met de stamgegevens van de crediteuren in Coda. Wij zullen in overleg met team AO/IC de volgende stap zetten in de inzet van data-analyse in de jaarrekeningcontrole van de provincie Zuid-Holland.

Bijlage

Reikwijdte van onze werkzaamheden

Reikwijdte van onze werkzaamheden

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel over de jaarrekening van 2023, teneinde vast te stellen dat deze een getrouw beeld geeft van de financiële positie van de provincie Zuid-Holland, met inachtneming van de wettelijke bepalingen van het Besluit Begroting en Verantwoording.

Een jaarrekeningcontrole heeft niet als doel om enige zekerheid te geven over de kwaliteit van de interne organisatie. De controle bestaat uit een combinatie van controlewerkzaamheden, waaronder een risicoanalyse, analytische procedures, detailcontroles en voor zover mogelijk en efficiënt het testen van de interne beheersingsmaatregelen die zijn gerelateerd aan en relevant zijn voor de controle. Wij richten ons hierbij alleen op de interne controle-omgeving die relevant is voor onze oordeelsvorming over de jaarrekening.

De managementletter is gebaseerd op onze interim-controle als onderdeel van de jaarrekeningcontrole 2023. Volledigheidshalve merken wij op dat onze controlewerkzaamheden, analyse en evaluatie zijn uitgevoerd in het kader van de door uw provinciale staten verstrekte opdracht tot controle van de jaarrekening 2023.

De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door ons als accountant van de provincie Zuid-Holland toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten. Bij het maken van deze risico-inschattingen nemen wij de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe en rechtmatige beeld daarvan, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden.

De risico-inschattingen hebben niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing. Hierdoor is onze analyse en evaluatie beperkter dan deze zou zijn geweest in het kader van een opdracht tot het geven van een oordeel omtrent de opzet, het bestaan en de efficiency van de interne beheersing als geheel en bestrijkt deze daarom niet noodzakelijkerwijs alle in de interne organisatie vervatte tekortkomingen.

Daarnaast is onze controle niet specifiek gericht op het ontdekken van fraude. Indien wij aangesteld zouden zijn om een fraudeonderzoek bij de provincie Zuid-Holland uit te voeren, zouden wij wellicht additionele bevindingen hebben geconstateerd en observaties hebben gerapporteerd dan die welke nu zijn opgenomen in de managementletter.

Onder Deloitte wordt verstaan één of meer van Deloitte Touche Tohmatsu Limited (“DTTL”), haar wereldwijde netwerk van member firms en aan hen verbonden entiteiten (tezamen, de “Deloitte organisatie”). DTTL (hierna ook te noemen “Deloitte Global”) haar wereldwijde netwerk van member firms en aan hen verbonden entiteiten zijn juridisch gescheiden en onafhankelijke entiteiten, die elkaar niet kunnen verplichtingen of binden ten aanzien van derden. DTTL en iedere DTTL member firm en aan hen verbonden entiteit is aansprakelijk voor hun eigen handelen en nalaten, en niet voor het handelen of nalaten van een andere entiteit. DTTL verleent geen diensten aan cliënten. Raadpleeg www.deloitte.com/about voor meer informatie.

Deloitte levert toonaangevende audit- en assurance-, belasting- en juridische diensten, consulting, financial advisory, and risk advisory diensten aan bijna 90% van de Fortune Global 500® en duizenden particuliere bedrijven. Onze professionals leveren meetbare en blijvende resultaten die het vertrouwen van het publiek in kapitaalmarkten helpen versterken, klanten in staat stellen te transformeren en bloeien, en de weg wijzen naar een sterkere economie, een meer rechtvaardige samenleving en een duurzame wereld. Voortbouwend op zijn meer dan 175-jarige geschiedenis, omvat het bereik van Deloitte meer dan 150 landen en gebieden. Ontdek hoe de meer dan 345.000 mensen van Deloitte wereldwijd een impact maken die ertoe doet op www.deloitte.com.

Deze communicatie bevat louter algemene informatie en noch DTTL, noch haar wereldwijde netwerk van member firms of aan hen verbonden entiteiten verleent door middel van deze communicatie professioneel advies of diensten. Voordat u een beslissing neemt of actie onderneemt die van invloed kan zijn op uw financiën of uw bedrijf, dient u een gekwalificeerde professionele adviseur te raadplegen. Geen enkele entiteit in de Deloitte organisatie is verantwoordelijk voor enig verlies dat wordt geleden door een persoon die op deze communicatie vertrouwt.

© 2023. Neem voor informatie contact op met Deloitte Nederland.